

Konferenca o šolskem svetovalnem delu – 19. Prispevki strok za svetovalno delo v praksi, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 23. in 24. avgust 2018

Zaključki konference

1 Uvod

1.1 Izhodišča, namen in cilji konference

Pobudo za konferenco je oblikovala Področna razvojna skupina Zavoda RS za šolstvo za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih. Temeljni namen konference je bil, da ob 50. obletnici zaposlitve prvih timov svetovalnih delavcev v slovenskih osnovnih šolah oz. začetka vzpostavljanja šolske svetovalne službe v slovenskem šolskem sistemu (avtor koncepta in eksperimentalnega uvajanja je bil dr. Franc Pediček, 1968) poglobljeno spregovorimo o sedanjem delovanju svetovalne službe v slovenskem šolskem sistemu in o perspektivah njenega razvoja in delovanja v prihodnosti.

Med najpomembnejšimi razlogi za konferenco so bile številne konceptualne novosti v našem šolskem sistemu v zadnjih dvajsetih letih, spoznanja strokovnih analiz in znanstvenih raziskav o posameznih vidikih delovanja svetovalne službe, spoznanja, ki temeljijo na neposrednem sodelovanju svetovalcev Zavoda Republike Slovenije za šolstvo s svetovalnimi delavci v praksi ter aktualna raziskava o šolskem svetovalnem delu Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Soorganizatorji konference so bili poleg ZRSŠ tudi Filozofska fakulteta ter Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani. Izvedena s podporo Ministrstva RS za izobraževanje, znanost in šport, v okviru ESS projekta – Inovativni javni zavod.

Temeljni namen in cilj konference je bil *na osnovi znanstveno raziskovalnih in strokovnih spoznanj*

- *kritično ovrednotiti sedanje delovanje svetovalne službe in kompetence različnih strokovnih profilov svetovalnih delavcev za izvajanje svetovalnega dela v skladu s Programskimi smernicami za delo svetovalne službe (Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, 1999), še predvsem za njihovo uspešno sistemsko zasnovano in sistemsko naravnano razvojno in preventivno delo ter za soustvarjanje spodbudnega učnega okolja za vsakega otroka, učenca oz. dijaka;*
- *prepoznati kompetence svetovalnih delavcev, ki bodo potrebne za uspešno delovanje svetovalne službe v prihodnosti in*
- *spoznati primere kakovostne inovativne prakse ter oblikovati predloge za njihovo promocijo in morebitno sistemsko umestitev;*

na okrogli mizi pa razpravljati o tem,

- *kako povečati usklajenost pričakovanj svetovalnih delavcev in drugih deležnikov v vzgojno-izobraževalnem sistemu in znotraj institucij o prioriteth dejavnostih, vsebinskih področij ter nalogah svetovalne službe (usklajevanje z MIZŠ, ZRSŠ, vodstvenimi delavci, učitelji/vzgojitelji, starši, učenci/dijaki);*
- *kako izboljšati sodelovanje svetovalne službe z vsemi deležniki ter okrepiti razvojno in preventivno vlogo svetovalne službe ter*
- *kako na sploh zmanjšati delež upravno-administrativnih nalog vrtcev in šol in tako razbremeniti s temi nalogami tudi svetovalne delavce.*

1.2 Udeleženci in potek konference

Konference se je udeležilo več kot 270 udeležencev¹ – svetovalnih delavcev vrtcev, osnovnih in srednjih šol, dijaških domov in zavodov, uradnih predstavnikov in profesorjev s fakultet Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru in Primorske univerze, gostja iz Avstrije, predstavniki in svetovalci Zavoda RS za šolstvo, strokovnjaki Andragoškega Centra Slovenije, Centra za poklicno in strokovno izobraževanje, Pedagoškega inštituta, Zavoda RS za zaposlovanje, strokovnjaki svetovalnih centrov, zdravstvenih ustanov (Nacionalni inštitut za varovanje zdravja, Univerzitetni klinični center Ljubljana) ter tudi številni študentje prostovoljci.

Na povabilo k aktivnemu sodelovanju so se odzvali 104 strokovnjaki z 68 znanstvenimi in strokovnimi prispevki; med njimi 23 profesorjev matičnih fakultet, 6 svetovalk Zavoda RS za šolstvo, 32 svetovalnih delavcev (15 iz osnovnih šol, 6 iz vrtcev, 11 iz srednjih šol in dijaških domov), 4 strokovnjaki svetovalnih centrov ter več strokovnjakov zdravstvenega sektorja.

Izvedenih je bilo 6 vabljenih predavanj spoštovanih strokovnjakov - prof. dr. Zdenko Medveš, prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič, prof. dr. Metod Resman, prof. dr. Sonja Pečjak, doc. dr. Petra Gregorčič Mrvar ter gostja iz Avstrije, mag. Sandra Jensen – vodja ISOP Schulsozialarbeit projekta. Poleg tega smo spremljali 6 plenarnih predavanj v dveh podskupinah (dr. Silvo Šinkovec, dr. Tina Vršnik Perše, dr. Marija Anderluh, Ajda Erjavec Bartolj, dr. Maja Šebjanič Oražem in mag. Karmen Novak) ter od 3 do 5 predavanj v enajstih sekcijah in sodelovali v desetih delavnicah. Predavanja in delavnice so se praviloma zaključile z razpravo in predlogi za reševanje aktualnih zagat v delovanju svetovalne službe.

V uvodnem delu so o pomenu šolskega svetovalnega dela, svojih pogledih nanj ter pričakovanjih glede zaključkov konference spregovorili: dr. Vinko Logaj, direktor Zavoda RS za šolstvo, prof. dr. Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, prof. dr. Vesna Leskovšek, dekanja Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, prof. dr. Valentin Bucik, predstojnik Oddelka za psihologijo inizr. prof. dr. Nives Ličen, predstojnica Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani ter dr. Stanka Lunder Verlič, direktorica Urada za razvoj in kakovost izobraževanja, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Na okrogli mizi, s katero smo zaokrožili prvi dan srečanja, so sodelovali: dr. Stanka Lunder Verlič, direktorica Urada za razvoj in kakovost izobraževanja, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, dr. Brigita Rupar, predstojnica OE Zavoda RS za šolstvo Ljubljana, dr. Tatjana Ažman, predstavnica Šole za ravnatelje, Ajda Erjavec Bartolj, predsednica Društva šolskih svetovalnih delavcev Slovenije, Nives Počkar, ravnateljica, predsednica Društva ravnateljev srednjih šol, dijaških domov in višjih šol, Gregor Pečan, ravnatelj, predsednik Združenja ravnateljev in ravnateljic osnovnih, glasbenih šol in OŠPP, prof. dr. Anton Meden, predsednik Zveze aktivov svetov staršev Slovenije ter Lucija Karnelutti, predstavnica Dijaške organizacije Slovenije. V razpravi so sodelovali tudi številni drugi udeleženci. Razpravo je vodil dr. Milko Poštrak, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani.

Zavod RS za šolstvo je izdal zbornik povzetkov prispevkov v slovenskem in angleškem jeziku, ki je dostopen tudi v digitalni bralnici na spletni strani zavoda <https://www.zrss.si/strokovne->

¹ V tekstu uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

[resitve/digitalna-bralnica/podrobno?publikacija=266](#), svetovalnim delavcem pa so bili ponujeni tudi seznami priporočljive sodobne literature, ki so jo izbrali člani Programskega odbora.

1.3 Osrednji vsebinski poudarki predavanj in delavnic

V svojih predavanjih so številni predavatelji osvetlili *aktualne družbeno politične, ekonomske in socialne razmere*, v katerih živijo otroci, učenci in dijaki, se kritično dotaknili *delovanja šolskega sistema* in izpostavili pomembnost spremenjenih razmerij med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in strokovnimi delavci ter starši, družinami, svetovalnimi, izobraževalnimi, zdravstvenimi ustanovami, lokalno skupnostjo, zaposlovalnimi institucijami in gospodarstvom. Poudarili so stalno naraščanje kompleksnosti in nepredvidljivosti družbenega dogajanja, spodbujanje konkurenčnosti in tekmovalnosti, povečevanje razlik v socialno-ekonomskem in kulturnem kapitalu družin, zmanjšanje emancipatornega pomena šole, naraščanje deleža otrok in mladostnikov, ki živijo na meji ali pod pragom revščine, zmanjševanje časa, ki ga starši zaradi svoje prezaposlenosti preživijo skupaj z otroki in mladostniki, zmanjšanje možnosti za medsebojno pomoč znotraj družine zaradi nižanja deleža razširjenih družin in naraščanja enostarševskih, nove oblike zasvojenosti in nasilja povezanega s sodobno informacijsko tehnologijo, naraščanje duševnih motenj med mladimi, naraščanje nestrpnosti do manjšinskih kultur in druge družbene pojave.

Posebej je bilo večkrat izpostavljeno *naraščanje števila in obsega upravno-administrativnih in koordinacijskih nalog vzgojno-izobraževalnih ustanov*. Spraševali so se o njihovi utemeljenosti in možnem zmanjšanju. Predvsem svetovalni delavci praktiki (odslej SD) so opozarjali na obseg in zahtevnost njihovih koordinacijskih nalog povezanih s koncepti, kot so: koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi, koncept dela z učenci z učnimi težavami ter z izvajanjem nalog v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in Zakonom o preprečevanju nasilja v družini. Praviloma koordinirajo tudi sodelovanje vrtca oz. šole² z drugimi vrtci in šolami, na področju karijerne orientacije tudi z lokalnim okoljem in gospodarstvom, sodelovanje s svetovalnimi, zdravstvenimi ter socialnimi in humanitarnimi ustanovami. Pogosto koordinirajo pripravo vzgojnih načrtov šol in razvojne projekte vrtcev oz. šol.

Večkrat je bilo izpostavljeno, da so, četudi *v imenu pravičnosti in enakopravnosti, tudi pedagoški procesi v vzgojno-izobraževalnih ustanovah nesorazmerno pravno regulirani*. S tem se pozornost in čas za strokovno delo preusmerjata v skrb za pravilnost upravnih postopkov, skrb za kakovostne odnose na dokumentacijo o njih, zaupanje v strokovno avtonomijo in kompetentnost strokovnih delavcev v iskanje dokazov o njej.

Vse omenjeno seveda *vpliva na delovanje svetovalne službe na nivoju vrtca oz. šole*, na izbor prioritetenih področij in tudi na načine dela SD ter zelo povečuje kompleksnost in zahtevnost njihovega dela. Med SD prevladuje občutek *preobremenjenosti in posledično tudi nezadovoljnosti zaradi njihove nezmožnosti, da bi vzpostavili fleksibilno ravnotežje med dejavnostmi pomoči, razvojno-preventivnim in razvojno-evalvacijskim delom*, ki je v Programskih smernicah opredeljeno

² Pojmovno zvezo vrtec oz. šola uporabljamo za vse vzgojno-izobraževalne institucije, torej tudi za dijaške domove ter zavode za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

kot eno od temeljnih načel za delo svetovalne službe, v skladu z njenim poslanstvom v našem šolskem sistemu.

V predavanjih in tudi v delavnicah so bila predstavljena *nova znanstvena in strokovna spoznanja pomembna za svetovalno delo* – najnovejša spoznanja pedagogike, psihologije, socialnega dela, socialne pedagogike, specialne in rehabilitacijske pedagogike, inkluzivne pedagogike, supervizije ter medicine.

1.4 Pomembnejši poudarki predavanj vabljenih predavateljev

Dr. Zdenko Medveš je obravnaval *pomen vplivnih pedagoških paradig* na koncept in delo svetovalnih delavcev v praksi. Na začetku umeščanja »Šolske svetovalne službe« v naš šolski sistem, v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, sta to bili humanistična in kulturna pedagogika, kasneje kritična pedagogika, danes pa so to socialno-kritična in reformska pedagogika ter filozofija soustvarjanja in komunikacije. Medveš kot osrednji cilj delovanja svetovalne službe danes, in še bolj v prihodnosti, vidi v razvijanju strategij komunikacije. Izpostavil je, da soustvarjanje lahko temelji le na takšni komunikaciji med deležniki, ki omogoča nenehno skupno iskanje možnih alternativ za čim bolj avtonomno odločanje vseh udeleženi. Vedno pomembnejše mesto dobiva diskurzivna etika in procesi samorefleksije. Še posebej je poudaril pomen kakovosti komunikacije z otroki, učenci in dijaki. Poudaril je svoje prepričanje, da *mora v šoli prevladujočo pravno logiko nadomestiti strokovna etika*. »Danes je šola predvsem prostor discipliniranja in izobraževanja, ne pa vzgoje in izobraževanja. V njej prevladuje pretirano pravna, ne pedagoška naravnost. /.../ Če učitelj res verjame v to, da je učenec zmožen avtonomnega odločanja, bo avtonomno izbral takšne načine komunikacije, da bo učenec postopoma prevzemal vedno večjo odgovornost za svoje odločitve.« V razpravi je bilo izpostavljeno, da se z enakovredno komunikacijo med učitelji in učenci avtoriteta učitelja ne zmanjšuje, ampak pridobijo oboji, ter da mora biti prizadevanje vseh deležnikov za kakovostno komunikacijo tako procesni kot vsebinski cilj vzgoje in izobraževanja v vrtcu oz. šoli. Po Medvešu postaja *razvijanje strategij komunikacije, ki omogočajo soustvarjanje vseh deležnikov v vzgoji in izobraževanju, osrednji cilj delovanja svetovalne službe v prihodnosti*.

Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič je poudarila, da »zavzemanje za resnično spoštovanje otroka in otroštva zahteva drugačno šolo, kot jo imamo./.../ da mora *pravična šola reševati tudi socialne probleme otrok in da se morajo zato meje šolskega socialnega dela širiti tudi v okolje in v družino* in zato vsaka šola potrebuje tudi socialnega delavca«. Poudarila je, da morajo biti učitelji/vzgojitelji in svetovalni delavci zavezniki otroka tudi v odnosu vrtca oz. šole do širše družbe. Izjemno je poudarila pomen časa za otroka, »saj je v njem treba šele poiskati, kar se v njem svetlika, mu pomagati prepoznati v njem samem tisto, kar doslej sploh še ni vedel, da ima. /.../ *Delo učiteljev in svetovalnih delavcev mora vedno izhajati iz perspektive otrokove moči, kar pa se še zmeraj učimo*«. Pomen socialnega dela v vsaki šoli in širjenja njegovih meja v skupnost je izpostavila tudi **mag. Sanja Jensen**, vodja ISOP projekta v Avstriji.

Dr. Petra Gregorčič Mrvar in dr. Marjeta Šarić sta izpostavili nekatera *spoznanja še nedokončane raziskave o delovanju svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah*, ki sicer poteka na Oddelku za pedagogiko in andragogiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Posebej sta izpostavili, da večina svetovalnih delavcev (68,9 %) ocenjuje Programske smernice za delo svetovalne službe (odslej Programske smernice) kot ustrezne in jih pri načrtovanju svojega dela ter nalog praviloma

upoštevajo. Slabih 20 % svetovalnih delavcev jih sicer dobro pozna, a jih pri načrtovanju svojega dela in nalog redko upošteva, 5 % pa jih ne pozna natančno. Po mnenju šolskih svetovalnih delavcev, ravnateljev in tudi učiteljev *SD največ delovnih nalog opravijo v okviru dejavnosti pomoči*, sledijo razvojno-preventivne dejavnosti ter nato dejavnosti načrtovanja in evalvacije. V okviru področij dela in življenja v šoli po mnenju vprašanih (SD, ravnateljev in učiteljev) *SD največ delovnih nalog opravijo na področju šolske kulture, vzgoje, klime in reda ter na področju učenja. Najmanj delovnih nalog po mnenju SD in ravnateljev opravijo na področju poučevanja*. Večina šolskih svetovalnih delavcev se najpogosteje ukvarja z učenci/dijaki z učnimi težavami, z učenci/dijaki s posebnimi potrebami, ki imajo odločbe o usmeritvi, z učenci/dijaki z vzgojnimi in disciplinskimi težavami in z učenci/dijaki, ki imajo težave v telesnem, osebem in/ali socialnem razvoju. Poročajo o *preobremenjenosti z dejavnostmi pomoči, koordinacijskimi nalogami* in nalogami povezanimi z izvajanjem nalog po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZOUPP), Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) in sprejetimi protokoli o sodelovanju s Centri za socialno delo, (CSD), policijo, za vključevanje tujcev v šolski sistem itd. *Razvojno-preventivne dejavnosti pogosto ostanejo neopravljene*, čeprav se SD zavedajo njihovega pomena za uspešno delovanje svetovalne službe v skladu s Programskimi smernicami. Avtorici sta izpostavili tudi, da iz raziskave sledi, da obstajajo precej različna pričakovanja, ki jih imajo o delu svetovalne službe različni sodelujoči v raziskavi, in to še predvsem glede pomena različnih temeljnih dejavnosti in vsebinskih področij dela svetovalne službe, ter o tem, kaj so prioritete naloge SD in kaj od posameznega profila SD, zaradi njihovih specifičnih strokovnih kompetenc, lahko pričakujejo. Večina SD meni, da *premalo svojega delovnega časa namenijo delu s celotnimi populacijami učencev/dijakov in za osebni profesionalni razvoj*.

Dr. Metod Resman je v svojem predavanju posebej izpostavil *kompetence šolskega pedagoga za nenehno izboljševanje kakovosti celotnega pedagoškega dela* v vrtcu oz. šoli, za načrtovanje, spremljanje in evalvacijo pedagoškega dela ter za oblikovanje razvojnih in vzgojnih načrtov vrtcev in šol. Še posebej je izpostavil *pomen kakovostnega strokovnega sodelovanja pedagoga z ravnateljem šole/vrtca* ter timskega sodelovanja z učitelji/vzgojitelji ter razredniki pri vodenju oddelčnih skupnosti.

Dr. Sonja Pečjak je poudarila, da so za *izvajanje svetovalnega dela v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v skladu s Programskimi smernicami nujna široka in poglobljena temeljna teoretična znanja, veščine ter strokovne naravnosti* s področja socialnega dela ali psihologije ali pedagogike ali socialne pedagogike, in s tem zmožnost SD za »zavestno in strokovno korektno asimilacijo različnih teoretičnih perspektiv in modelov svetovanja v svoj osebni svetovalni konstrukt in pristop«. Čeprav *najustreznejšo nadgradnjo temeljnih študijskih programov predstavljajo podiplomski študijski programi omenjenih disciplin, za uspešno delo v svetovalni službi ni strokovnih ovir, če so temeljne kompetence nadgrajene s specifičnimi kompetencami* specialne in rehabilitacijske pedagogike ali kompetencami podiplomskih študijskih programov, kot so inkluzivna pedagogika, socialno delo z družino ali supervizija. Tudi te omogočajo uspešno izvajanje specifičnih svetovalnih in koordinacijskih nalog svetovalne službe. Poleg tega je poudarila, da je *za uspešen profesionalni razvoj izjemnega pomena kompetenčno ciljno usmerjena sistematična strokovna podpora pripravnikom in novincem v stroki in šolski svetovalni službi*. Zanj bi bilo treba razviti program sistematičnega usposabljanja mentorjev, kar predstavlja strokovni in sistemski izziv. Kot uspešen model takšne podpore je bil prepoznan program SUPER PSIHOLOG, ki se izvaja pri Društvu psihologov Slovenije, in po katerem razvijanje kompetenc psihologov začetnikov poteka s podporo usposobljenega supervizorja. Tovrstna

podpora spada v okvir minimalnih standardov za opravljanje psihološke dejavnosti sprejetih na nivoju Evropske skupnosti, prinaša 60 ECTS točk in omogoča pridobitev EUROpsy certifikata. Še posebej je poudarila tudi *pomen razvojno-preventivnega dela psihologa v svetovalni službi*.

2 Zaključki in prioritete naloge

2.1. Zaključki

Na osnovi plenarnih predavanj, delavnic ter razprave na okrogli mizi je Programski odbor oblikoval naslednje zaključke konference:

A. Svetovalna služba naj s svojim delovanjem prispeva k soustvarjanju *inkluzivnega učnega okolja*, pri čemer naj bo *razvijanje strategij spoštljive komunikacije na vseh nivojih in med vsemi deležniki* eden od temeljnih ciljev njenega delovanja. Za zagotavljanje takšnega učnega okolja potrebujejo vzgojno-izobraževalne ustanove in vsi strokovni delavci, torej tudi SD, nedvoumno sistemsko in širšo družbeno podporo, ki bo *socialno vključenost otrok, učencev in dijakov vrednotila enako visoko kot doseganje izobraževalnih ciljev*.

B. V prihodnje je treba pomembno *okrepiti razvojno-preventivno delo svetovalne službe na nivoju oddelkov, skupin in institucije kot celote*, in pri tem upoštevati, da:

- morajo biti razvojno-preventivne dejavnosti načrtovane v okviru vizije, vzgojne zasnove in vzgojnega načrta, razvojnega načrta ter letnega delovnega načrta vrtca oz. šole in delovnega načrta SD;

- jih je mogoče izvajati tudi v okviru obveznega in razširjenega programa osnovne šole, obveznega programa srednje šole, obveznih izbirnih predmetov in vsebin, interesnih dejavnosti in v okviru izbirnih delov vzgojno-izobraževalnih programov srednjih šol (npr. zdravstvena vzgoja, vzgoja za družino, mir in nenasilje, moduli itd.);

- naj SD v izvajanju razvojno-preventivnih dejavnosti čim tesneje sodelujejo z razredniki in učitelji/vzgojitelji, jih timsko načrtujejo, izvajajo in vrednotijo ter s tem prispevajo tudi k opolnomočenju učiteljev/vzgojiteljev za njihovo samostojno izvajanje; okrepijo naj interdisciplinarno sodelovanje z zunanjimi institucijami in strokovnjaki ter strokovno oporo staršem;

- da naj se, zaradi dokazano naraščajočih težav otrok in mladostnikov na področju duševnega zdravja, razvojno-preventivno delo okrepi še posebej na področju razvijanja čustvenih in socialnih veščin otrok in mladostnikov (primarna, sekundarna, terciarna preventiva) ter preprečevanja nasilja med vrstniki;

- da naj se specifični programi razvojno-preventivnega dela izvajajo le, če so podprti z dokazi o njihovi uspešnosti in se za njihovo izvajanje SD tudi usposobijo. Predstavljena sta bila dva takšna programa – Neverjetna leta (skandinavski program podpore za starše in strokovne delavce šol) ter program Odklanjanje šole, ki so ga razvili slovenski svetovalni centri. Omenjeno pričakovanje velja tudi za izvajanje specifičnih ustvarjalnih ali psihoterapevtskih pristopov (npr. biblioterapevtski pristop, program Izštekani, terapevtski pristopi z uporabo dramske ali filmske dejavnosti, glasbe, plesa itd). Pri izvajanju programov razvitih v drugih državah oz. kulturnih okoljih je zmeraj treba

odgovorno poskrbeti za strokovno ustrezen način njihovega prenosa v kontekst našega vzgojno-izobraževalnega sistema in koncept šolskega svetovalnega dela. Razvijanje lastnih programov pa naj dosledno sledi metodologiji razvojno raziskovalnega dela;

- za ustrezno umestitev razvojno-preventivnih dejavnosti v vzgojno-izobraževalno delo vrtca oz. šole ter za njihovo kakovostno izvajanje SD nujno potrebujejo podporo vodstvenih delavcev ter tudi ustreznejšo sistemsko podporo (urniki, razporeditev delovnega časa).

C. Poudarek na krepitvi razvojno-preventivnega dela svetovalne službe ne pomeni, da niso *enako pomembne tudi dejavnosti pomoči*. V projektih pomoči so SD razlagalci in tolmači jezika različnih strok, zastopniki ranljivih in nemočnih ter vsaj v začetnih obdobjih reševanja težav pogosto tudi mediatorji med različnimi deležniki. Za uspešno izvajanje dejavnosti pomoči je še predvsem pomembno upoštevati, da:

- je treba še okrepiti timsko in interdisciplinarno delo tako znotraj vzgojno-izobraževalnih ustanov kot tudi interdisciplinarno sodelovanje z zunanjimi institucijami in strokovnjaki;

- je krepitev interdisciplinarnega sodelovanja z zunanjimi strokovnjaki in specialisti še posebej pomembno ob reševanju kompleksnih učnih, osebnostnih ali socialnih težav otrok, učencev ali dijakov, pri čemer ostajajo SD pri svojem delu strokovno avtonomni in so zanj odgovorni;

- je za uspešno medinstitucionalno interdisciplinarno delo zelo pomembno medsebojno poznavanje in zaupanje med strokovnjaki, zato naj si SD prizadevajo za čim večjo stalnost interdisciplinarnih timov;

- morajo tudi SD sami sproti reflektirati svoja prepričanja in predpostavke, ki jih vodijo pri delu (npr. o učencu kot kompetentnem sogovorniku), ter k temu spodbujati tudi strokovne sodelavce. Uveljavljanje učenca kot kompetentnega sogovornika je pri načrtovanju projektov pomoči še posebej pomembno;

- je treba nadaljevati prizadevanja za uveljavljanje petstopenjskega modela pomoči po Konceptu Učne težave. Ker je opaznejša ovira za njegovo uveljavitev tudi regijska nepokritost s specializiranimi svetovalnimi centri, vidimo novo priložnost v vzpostavljanju regijskih centrov za duševno zdravje, v skladu z Resolucijo o duševnem zdravju (2018).

D. *Svetovalni delavci bi morali biti eden od ključnih sogovornikov iz šolske prakse*, ko gre za vprašanja razvoja vzgojno-izobraževalnih ustanov in vprašanja sistemskih rešitev na področju vzgoje in izobraževanja. Pomembno je, da sledijo novostim, inovacijam, ki prihajajo v vzgojno-izobraževalne ustanove od zunaj, ter preverjajo njihovo uresničljivost in učinkovitost v vsakdanji šolski praksi. Na nacionalnem nivoju je treba bolje podpreti *razvojno-raziskovalno delo praktikov* o lastnem delu oz. delu svetovalne službe, proučevanje pojavov, povezanih z vprašanji vzgoje in izobraževanja v lokalnem okolju (npr. izjemno povečanje odložitve vpisa v 1. razred OŠ), jih spodbujati k objavam spoznanj ter tudi za mednarodno sodelovanje. Za to delo potrebujejo tudi *več strokovne in finančne podpore*.

E. Pri *razvijanju univerzitetnih študijskih programov za oblikovanje kompetenc bodočih SD* v vrtcih/šolah bi bilo treba upoštevati tudi poslanstvo, cilje, dejavnosti in vsebinska področja dela svetovalne službe, kot jih opredeljujejo Programske smernice ter razviti *program usposabljanja mentorjev/supervisorjev* za strokovno podporo različnim profilom SD pripravnikov in začetnikov v

svetovalni službi. Kot primer lahko služi model supervizirane prakse psihologov za pridobitev certifikata EUROpsy. Že v dodiplomskem izobraževanju je z ustrezno prakso (npr. na področju prostovoljnega pedagoškega dela, v socialnih in humanitarnih dejavnostih) mogoče krepiti inkluzivno naravnost bodočih diplomantov.

F. *Supervizija in intervizija* naj postaneta vsebina in metoda učenja že v času univerzitetnega študija bodočih SD. V sistemu stalnega strokovnega izobraževanja pa bi SD morali imeti možnost, da v njih sodelujejo, kadar koli bi potrebovali tovrstno strokovno oporo.

G. *SD so za svoj profesionalni razvoj tudi sami odgovorni, zato naj ga sistematično načrtujejo* (npr. s pomočjo portfolia). Stalno naj sledijo tako razvoju svojih strok kot tudi razvoju koncepta šolskega svetovalnega dela (npr. posodobitev Programskih smernic za področje osebnega in socialnega razvoja ter karierne orientacije, Strokovna priporočila za načrtovanje, spremljanje in evalvacijo svetovalnega dela v vrtcih, Razvojna skupina za svetovalno delo na ZRSŠ itd.) ter skrbijo za razvijanje novih kompetenc za različna področja svojega dela (npr. za karierno svetovanje, za razvojno-preventivno delo, za delo z družino, za diferencialno-diagnostično ocenjevanje posebnih vzgojno-izobraževalnih potreb, za izvajanje z dokazi podprtih razvojno-preventivnih dejavnosti in intervencij za učinkovito pomoč učencem z učnimi težavami in kompleksnejšimi ovirami za uspešno učenje, za pomoč učencem z multiplimi posebnimi potrebami ter dvojno-izjemnim učencem, za delo z nadarjenimi itd.)

H. Zaradi velike raznolikosti in kompleksnosti nalog svetovalne službe *sistemske predviden letni obseg delovnega časa za stalno strokovno izobraževanje ne zadošča* za kakovostno izvajanje vseh njihovih nalog. Za izvajanje nekaterih kompleksnejših nalog ali zaradi izjemnega razvoja stroke bi jim bilo treba omogočiti tudi dalj časa trajajoče izobraževanje (npr. razvijanje digitalnih kompetenc, posodabljanje metodoloških znanj, usposabljanje za intervizijo, znanja s področja nevroznanosti, travmapedagogike ipd.).

I. *Razvojna skupina za svetovalno delo v vrtcih šolah in domovih na ZRSŠ naj nameni posebno pozornost tudi preučevanju vpliva delovnih razmer za uspešno delo svetovalne službe* v skladu s Programskimi smernicami in priporoča izboljšave. Sem sodijo tudi vprašanja normativov in obsega delovnih nalog, razporeditve delovnega časa, organizacijskih in kadrovskih pogojev za interdisciplinarno in timsko delo, za krepitev razvojno-preventivnega dela itd.

J. Na nivoju šolskega sistema in znotraj vsake vzgojno-izobraževalne ustanove je treba čim boljje *uskladiti pričakovanja različnih deležnikov* o prioritetnih dejavnostih, vsebinskih področjih in konkretnih nalogah svetovalne službe in posameznega SD. Med deležnike sodijo sodelavci v svetovalni službi, vodstveni delavci, učitelji/vzgojitelji, otroci, učenci in dijaki, starši in institucije v okolju, s katerimi svetovalna služba sodeluje. *Vsak svetovalni delavec naj različnim deležnikom na zanje primeren način predstavi tako Programske smernice kot tudi svoje specifične profesionalne kompetence*. Pri tem naj jim oporo omogočijo tako Zavod RS za šolstvo kot matične fakultete.

K. *Svetovalno delo je v perspektivi treba razviti tudi v sistemu visokošolskega izobraževanja* in poleg svetovalcev za karierni razvoj omogočiti tudi svetovanje študentom na področju osebnega in socialnega razvoja ter reševanje socialno-ekonomskih stisk.

2.2 Prioritetne naloge različnih deležnikov:

Menimo, da je na podlagi zgoraj omenjenih zaključkov treba čim prej:

- a) na nivoju sistema presoditi o ustreznosti veljavnih normativov za zaposlovanje SD, z ozirom na vse sistemske spremembe zadnjih dvajsetih let, in v konstruktivnem dialogu bolje uskladiti pričakovanja različnih deležnikov; še predvsem je treba čim prej poskrbeti, da se normativi za zaposlovanje SD v vrtcih vsaj izenačijo z normativi za OŠ, saj razlike niso utemeljene. Čim prej je treba proučiti tudi, na kakšen način bi za močnejšo razvojno-preventivno naravnost in interdisciplinarnost pri delu svetovalne službe lahko bolje poskrbeli že na sistemskem nivoju;
- b) zaključke konference predstaviti SD in tudi ravnateljem, še predvsem z vidika specifičnih kompetenc posameznih profilov SD za delo v svetovalni službi v skladu s Programskimi smernicami;
- c) v okviru strokovne skupnosti SD in med drugimi deležniki promovirati stališče, da so v skladu s Programskimi smernicami SD strokovno avtonomni pri načrtovanju svojega dela in izbiri prioriternih nalog ter metod svojega dela, vendar pa morajo pri svojem delu in v procesih usklajevanja pričakovanj o njihovem delu slediti temeljnemu poslanstvu, ciljem ter temeljnim načelom za delo svetovalne službe, kot jih opredeljujejo Programske smernice;
- d) promovirati stališče, da mora pri delu SD v osredju ostati pedagoško-razvojna, z etičnimi teorijami podprta naravnost in usmeritev, četudi pravno razumevanje vedno bolj prežema tudi odnosno raven urejanja medsebojnih razmerij na vseh področjih vzgoje in izobraževanja. Pravni diskurz ne sme preglasiti strokovne etike in odgovornosti;
- e) oblikovati programe strokovnega izobraževanja za izvajanje vloge mentorja pripravnikom in SD začetnikom za različne profile SD (kot npr. v okviru modela EUROpsy);
- f) omogočiti delovanje supervizijskih ter intervizijskih skupin za SD ter njihovo usposabljanje tudi za intervizijsko delo v okviru lastnih vrtcev in šol;
- g) pri načrtovanju programov stalnega strokovnega izobraževanja upoštevati aktualne izobraževalne potrebe SD (npr. izobraževanje na področju čustvenih in vedenjskih težav in motenj otrok in mladostnikov, teorija vzgoje, nova spoznanja o učenju) ter ustvarjati več možnosti in priložnosti za izmenjavo spoznanj in izkušenj med SD (npr. več neposrednih srečanj študijskih skupin letno) ter domačimi in tujimi strokovnjaki (npr. več mednarodnih posvetov in konferenc);
- h) spodbujati aktivno sodelovanje SD v Društvu šolskih svetovalnih delavcev Slovenije (DŠSDS) in posodobiti veljavni etični kodeks, spodbuditi povezovanje med DŠSDS in matičnimi strokovnimi društvi, z društvi in združenji ravnateljev, učiteljev/vzgojiteljev; vzpostaviti možnost rednega sodelovanja med DŠSDS in MIZŠ ter morda tam imenovati odgovorno osebo za takšno povezovanje. To bi omogočilo, da bi se SD lahko organizirano vključevali v strokovne razprave in pri sprejemanju odločitev, še predvsem, ko gre za sistemske vidike delovanja svetovalne službe in tudi za vprašanja razvoja vzgojno-izobraževalnega sistema kot celote;
- i) ob uvajanju novih vzgojno-izobraževalnih konceptov in z njimi povezanih strokovnih nalog SD je vedno hkrati treba oceniti tudi, ali strokovni profili oz. kompetence zaposlenih SD in/ali normativi za njihovo zaposlovanje dejansko omogočajo kakovostno izvedbo pričakovanih nalog (npr. kakovostno izvajanje ustrezne dodatne strokovno pomoči);

j) spodbuditi ravnatelje, da naj podprejo SD v prizadevanjih, da naj ti ne bi opravljali upravnno-administrativnih nalog vrtca oz. šole na račun svojih strokovnih nalog, opredeljenih v Programskih smernicah. Na sploh pa bi bilo prav presoditi tudi o upravičenosti nekaterih upravnno-administrativnih nalog vrtcev in šol in če bi bile vse prepoznane kot potrebne in utemeljene, morda tudi o zaposlovanju dodatnih upravnno-administrativnih kadrov;

k) Programske smernice celovito ovrednotiti z vidika njihove skladnosti z drugimi koncepti, novimi sistemskimi rešitvami, zakoni oz. podzakonskimi akti, ki so doživeli večje spremembe od časa, ko so bile smernice sprejete, ter preveriti, v kolikšni meri še zmeraj ustrezajo tudi za delo svetovalne službe v zavodih za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami.

Programski odbor konference:

mag. Tanja Bezić, koordinatorica, Zavod RS za šolstvo

prof. dr. Sonja Pečjak, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

doc. dr. Petra Gregorčič Mrvar, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

doc. dr. Milko Poštrak, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani

doc. dr. Lidija Magajna, zunanja sodelavka, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

izr. prof. dr. Marija Javornik Krečič, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

izr. prof. dr. Katja Košir, Pedagoška in Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

doc. dr. Mojca Kukanja Gabrijelčič, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem

prof. dr. Jurka Lepičnik Vodopivec, Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem

prof. dr. Irena Lesar, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

mag. Karmen Novak, Društvo šolskih svetovalnih delavcev Slovenije

doc. dr. Tomaž Vec, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

izr. prof. dr. Tina Vršnik Perše, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru

prof. dr. Darja Zorc Maver, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Člani organizacijskega odbora:

mag. Cvetka Bizjak, Zavod RS za šolstvo

mag. Tamara Malešević, Zavod RS za šolstvo

dr. Brigita Rupar, Zavod RS za šolstvo

doc. dr. Katja Jeznik, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

asist. dr. Tina Pirc, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

asist. dr. Tadeja Kodele, Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani